

הר הבית

עונה מומלצת: כל השנה.

התאמה: כל המשפחה.

קושי מסלול: קל.

אורך מסלול: כקילומטר וחצי

משך מסלול: שעתיים וחצי.

מפה: כל מפה טובה של העיר העתיקה ושל מתחם הר הבית בפרט.

הגעה: נוסעים אל אזור שער האשפות, עיר דויד או הר ציון וחונים באחד החניונים המורשיים. הולכים ברגל אל שער הכניסה לרחבת הכותל ומיד לאחוריו פונים ימינה לעבר שער המוגרבים, העולה אל מתחם הר הבית. אל הכותל מגיע גם קו אוטובוס מס' 1.

שעות פתיחה: כל יום בין השעות 7:30 עד 11:00 ומשעה 13:30 עד 15:30, למעט ימי שישי.

נוהלי כניסה:

- נדרש לבוש צנוע לגברים ולנשים.
- הכניסה ללא-מוסלמים מותרת אך ורק דרך שער המוגרבים, הסמוך לכותל המערבי. היציאה מהמתחם אפשרית מכל השערים.
- בשל בדיקות ביטחוניות בכניסה למתחם, רצוי להימנע מהבאת תיקים גדולים. מותר להכניס מצלמה. הכנסת נשק אסורה בתכלית!

בימים אלו לא מותרת הכניסה למסגדים ולמוזיאון.

* המסלול מעגלי, אין צורך בהקפצת רכבים.

הר הבית הוא ללא ספק אחד המתחמים היפים והטעונים ביותר בעולם. לאחר תקופות ממושכות שבהן היה המתחם סגור בפני תיירים הוא שוב פתוח, אם כי במגבלת שעות ביקור מכבידה והגבלות תנועה. הכניסה למבנים עצמם (המוזיאון, מסגד אל-אקצה, כיפת הסלע וארוות שלמה) עודנה אסורה, אך יש שפע דברים לראות גם בסיוור מבחוץ.

הר המוריה וסלע השתייה שבמרכזו, מקודשים לשלוש הדתות המונותאיסטיות הגדולות. עבור היהדות, הסלע מקודש כיוון שלפי האמונה ממנו הושתת העולם כולו בבריאתו. לפי המסורת עליו ניצב אברהם כשעמד לעקוד את יצחק. על ההר ניצבו לימים שני בתי מקדש – הראשון והשני. הנוצרים מתייחסים אל ההר כמקום שבו פעל ישוע והטיף כנגד שחיתות שלפחות בימיו, בניגוד עז לימינו, רווחה בירושלים. בחורבנו של המקדש היהודי ראו הנוצרים הוכחה לאמיתות נבואות הזעם שלו. בתקופה הצלבנית התפתחה מסורת לפיה על הסלע הקדוש ניצבה עריסתו של ישוע. אז פתחו עולי הרגל תחביב מפוקפק – להתיז מהסלע שברים ולקחתם כמזכרת. עבור המוסלמים מקודש הסלע כאותה נקודה המכונה "אל-אקצה", המתוארת בסורא 17 בקוראן, שאליה ריחף מוחמד במסע הלילה שלו ושממנה עלה השמיימה והוריד בפקודתו של אללה את חמש התפילות היומיות למאמינים. עם התחזקותה של מסורת זו הפך המתחם לאתר השלישי בחשיבותו למוסלמים אחרי מכה ומדינה.

לפני שנכנסים למתחם הר הבית יש תצפית יפה אל עבר הכותל המערבי והרחבה שלפניו. הכותל הוא אחד מארבעת קירות התמך שבנה הורדוס כדי להרחיב את גודל הרחבה שסביב המקדש. חלק גדול מרחבת הר הבית ובפרט חלקה הדרומי, ניצב על קמרונות מאותה תקופה. מיד כשנכנסים למתחם הר הבית מבחינים משמאל גן ארכיאולוגי של כותרות גדולות שהתגלו באתר. מיד מעבר להן ניצב מסגד אל-אקצא, המסגד הקיצוני. יש לציין שירושלים אינה מוזכרת ולו פעם אחת בקוראן. בקוראן נכתב שמוחמד ערך מסע לילי על גבי סוסתו המעופפת אל-בוראק, הגיע אל המסגד הקיצון (אל-אקצא) ומשם עלה השמימה. המסגד, הבנוי על הקמרונות ההרודיאניים ("אורות שלמה" המדוברות, שבשנים האחרונות הוכשרו כמסגד עצום בגודלו), רגיש במיוחד לזעזועים ולכן חרב מספר פעמים ברעידות אדמה. המבנה כיום קטן בהרבה מהמסגדים שהיו בנויים כאן בעבר, אך הוא מרשים דיו. עיקר פארו של המסגד בגומחת המיחיראב הפונה דרומה לעבר מכה שסביבה משולבים שרידים צלבניים רבים, מהימים שבהם היה המבנה מפקדת המסדר הטמפלרי. אומנם כיום רק מוסלמים יכולים לחזות במיחיראב, אך ניתן להתרשם מחזית המבנה, שגם בה משולבים אלמנטים ארכיטקטוניים צלבניים רבים; עמודי וכותרות השיש והקשתות המחודדות.

מחזית מסגד אל-אקצא פונים אל כיפת הסלע עצמה. בדרך חולפים על פני ה"כאס" – אגן מים עם מזרקה וברזים שבו משתמשים כדי להיטהר על ידי נטילת ידיים, רגליים ופנים לפני התפילה. עולים בכמה מדרגות וחולפים תחת קשתות אבן גדולות. הקשתות נועדו להפריד לא רק בין מפלסים שונים ברחבת הר הבית, אלא גם בין רמות של קדושה, וזאת בדומה לסורג שהקיף בעבר את בית המקדש ומנע ממי שאינו יהודי את הכניסה אל המתחם הפנימי (קטע מסורג אבן זה, שעליו כתובות האוסרות על נוכרים להמשיך הלאה, התגלה בחפירות ארכיאולוגיות ומהווה אחד מהמצאים החשובים ביותר מתקופת בית שני).

האגדה המוסלמית מספרת שבאחרית הימים יישב אללה על הסלע הקדוש וישפוט את הבאים לפניו. חוט שעוביו כשערה יימתח מהר הזיתים אל הקשתות, הקרויות מאזני הצדק. הצדיקים יפסעו עליו בבטחה בעוד בחוטאים ייפלו לתהום, אל הנחל הקרוי בעברית יהושפט ובערבית ואדי ג'הנם (שגם לפי מהמסורת היהודית בו ייערך יום הדין, ומכאן שמו). ממזרח לכיפת הסלע נמצאת כיפת השלשלת. בצורתה היא מזכירה את כיפת הסלע, אך מספר צלעותיה שונה. כדאי להיכנס תחתיה ולהביט בכיפתה המצופה פסיפס מבפנים ולא להסתפק במבט מבחוץ. ייעודה הקדום של הכיפה לא ברור לחלוטין. מסופר שבתקופה מסוימת נערכו בה משפטים שבמהלכם נתלתה מכיפה שלשלת משומנת. הנאשמים נדרשו לאחוז בה. במידה והייתה בהם אשמה היה הדבר ניכר בכך שהשלשלת החליקה מידיהם.

כיפת הסלע עצמה היא המבנה המוסלמי המונומנטאלי הראשון בעולם. המבנה נחנך בשנת 691 לספירה על-ידי המושל האומאי עבד אל-מאלכ. באותם ימים לא הייתה הכיפה מצופה זהב אלא נחושת. כיוון שבאותם ימים טרם התפתחה ארכיטקטורה בעלת מאפיינים מוסלמים מבדילים, בנו את המבנה במתכונת דומה לרוטונדה של כנסיית הקבר ולכנסיות זיכרון אחרות (כנסיות מתומנות בצורתן, המדגישות את המרכז ולא דמויות בזיליקה שבנויות על ציר מערב-מזרח). כיפת הזהב גדולה אך במעט מכיפת כנסיית הקבר כיום. גם המוטיבים האומנותיים בתוך המבנה הם ברובם ביזאנטיים ופרסיים. בעבר היה חוץ המבנה מצופה פסיפס. הפסיפס הוחלף באריחי חרסינה שנעשו על ידי אומנים ארמניים במאות 18-20.

יותם יעקבסון

הרצאות, צילום וכתיבה, הדרכה בארץ
ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה

בהר הבית נבנו במרוצת הדורות עשרות מבנים ותוספות שונות. לכל מבנה סיפור מעניין משלו. אפשר להתרשם ממניבאר האבן (בימת הדרשן) המגולף הניצב מדרום לכיפת הסלע, שנועד להטפות בקיץ. מבנה נוסף, כיפת העלייה השמיימה, נמצא מצפון לכיפת הסלע ובנוי במקום שבו, לפי האמונה התפלל מוחמד לפני עלייתו השמיימה. גם רצפתה של קפלה זו, בדומה למרכז כיפת הסלע עצמה, חושפת את סלע האם של ההר. על מבנים אלו ניתן להוסיף לא מעט קפלות נוספות, מבני קבר והנצחה, צריחים מיוחדים ומדראסות שנועדו ללימודי דת. כל מבנה ומבנה מקפל סיפור מיוחד משלו וקצרה היריעה מלתאר כאן את כולם.

כדאי לצאת ממתחם הר הבית בדרך שונה מעט מזו שבה נכנסים; דרך שער צפוני יותר הקרוי באב אל-כתנין, שער סוחרי הכותנה, הבנוי במתכונת ממלוכית יפה. העובר דרך השער יוצא אל אחד מהשווקים המקורים היפים ביותר בארץ. ביציאה ממנו פונים שמאלה וממשיכים ישר אל רחבת הכותל. משם הדרך חזרה אל הרכבים אמורה להיות קלה ומוכרת.

עודכן בתאריך 24.10.2011

כל הזכויות שמורות © ליותם יעקבסון